

Heikal.

Dr.
Pavaniemi.

V. Lempäälä den 10-16 sept. 1896.

Efter återkomsten till Toijala stationi lyckades jag slutligen erfara, att landtmätaren Törnqvist befann sig på en tillfällig förrättning i Vesilax socken, hvarefter jag omedelbart reste öfver Lembois till nämnda socken för att uppsöka honom, hvilket äfven lyckades och kommo vi genast öfverens om att våra gemensamma arbeten på Päiväniemi skulle följande dag vidtaga. Vårt gemensamma högkvarter var på Hietaniemi forna herrsäte, numera bondgård, 5 kilom. från Päiväniemi brostranden. Detta afstånd var ganska besvärligt, då man skulle vandra detsamma 4 gånger dagligen och dessemellan längs hela dagen vara på rörlig fot.

Den förteckning och beskrifning af rösen, som landtmätaren kommer att bifoga sin karta, hvilken han lofvade i början på nästa år insända till Arkeologiska kommissionen, upprättades äfven af mig. Så snart denna karta inkommit, beder jag om att med hänvisning till densamma få påpeka särskilda detaljomständigheter, som utan denna karta icke så lätt låta klargöra sig. Det vill jag i förväg dock omnämna, att närmare 40 rösen med anledning af den fatala brobyggnaden öfver Näppiläsundet blifvit mer eller mindre spolierade. Genom den nya landsvägen har ett tiotal grafhögar delvis förstörts. Ett röse från hvilket det svärd hittats, som dr. H. Appelgren vid sitt besök på stället sommaren 1895 lyckades rädda,

fann jag vid gräfnings i landsvägs diket, genom hvilket ena hälften af röset undanröjats, en mängd lerkrukskårpor. Det område, som Hietaniemi husbonden Nieminen i sin skrifvelse till Arkeologiska kommissionen anhållit om att få upptaga till åker, innefattar omkr. 30 rösen, af hvilka några äro belägna inom den redan upptagna åkern, andra på kanterna af densamma. En utjämning af eller ett förbättrande af diken vid landsvägen eller åkern skall medföra att de sista spåren af redan delvis förstörda rösen komma att för alltid försvinna, i likhet med hvad här förinnan säkerligen varit fallet med många sådana. På den bild som under 1919 finnes återgifven i J. R. Aspelins Atlas, synes en lada. Denna är numera borttagen och har man i stället från denna plats börjat släpa grus till den nya landsvägen och brobyggnaden. Om något röse härunder redan spårlost försvunnit, kan jag icke säga, men fallet är att 3 rösen som numera stå på gränsen af sandtäkten och till en del redan blifvit spolierade, vid första förnyade sandsläpning kunna blifva h. o. h. förstörda. Att förstörelseplaner lysas bland allmogen och att konflikter med densamma icke kunna undvikas, såframt icke Arkeologiska kommissionen vidtager någon genomgripande åtgärd till dessa fasta fornminningars bevarande, som intaga första rangen af betydelse i det inre af Finland, därom vittnar äfven den omständigheten, att Hesilax bönder skola

erbjudit sig ätt Hietaniemi husbonden, att gratis upptaga hela Pääväniemi udden till åker, blott de sedan finge släpa stenarna till bron, som inom utgången af ett decennium skall ombyggas h. o. h. af sten.

Min undersökning föregående sommar gick hufvudsakligast ut på att rädda hvad som af fornsaker ännu stod att hittas i de stora rösen, från hvilka man bortsläpat stenarna ända till grunden. Under pågående arbete med landtmätaren denna sommar infunno sig på ort och ställe kand. H. Heikel och senare mag. Alf. Hackman. Af dessa undersökte nu den förre 5 och den senare 2 rösen, hvilka alla, så när som på ett, befunno sig på det område, som Hietaniemi husbonden önskat upptaga till åker och hvilket därför jämte de vid landvägsdiken och sandtäkten belägna äro i framtiden närmast utsatta för möjlig ävärkan.

De under medvärkan af H. Heikel undersökte rösen (n^o: 6, 12, 15, 17 och 44 på landtmätarens blifvande karta) innehöllo följande föremål: (Museets kat. n^o: 3304)

Röset n^o: 6:

De i det föregående omnämnda lerkrukskärfvorna (förutom hvilka Appelgren såsom nämnt tidigare tillvaratagit ett här funnet svärd n^o: 3132 i katalogen).

Röset n^o: 12:

2 fragment af spjutspets, 3 järnringar med ked. länkar etc. tillhörande antagligen betsel, hästtänder och andra obrända ben, lerkrukskärfvor samt fragment af runda lertissor med hål i

midten. (Tills dato hafva sådana kertrissor funnits af mig blott i Kirmukarmu backen i Uusilae. Enligt uppgift af dr. Salin från Hockholm, som senaste vår flere veckor idkade studier i vårt museum, äro sådana föremål okända åtminstone i hela Skandinavien och norra Tyskland. Jag för min del förmodar att dessa trissor användts omkring mynningen af smedens püst, på den grund att deras ena sida, som förty varit vänd mot äsjan, är betäckt med slagg).

Röset n: 15.

2 fragment af tvåaggadt svärd, fragmentarisk sköldbuckla och en mängd kerkruskärfor.

Röset n: 17 var det största till omfånget och mätte 9 x 10 meter i diameter och enihöjd. Det hade blifvit uppkastadt omkring ett väldigt stenblock, som igenomskärning mätte 3 x 4 meter och höjde sig en meter öfver röset. Det var högst anmärkningsvärdt med de i detta röse funna fornsakerna, att de alla så när som på en del kerkruskärfor lägo ofvanpå röset d. v. s., då det 2 ä 3 tumms tjocka moss- och torflagret bortskalats, hittades fornsakerna liggande på stenarna, i st. för att de städa sjes påträffas bland och under desamma på botten af högen. Botten här däremot var blottad på fornföremål (utom nämnda kärfor) och dock föreföll högen att vara orubbad, ty härifrån hade endast några stenar blifvit bortsläpade. Det synes därför påtagligt, att i detta fall emot vanligheten röset först blifvit uppkastadt och att man sedan lagt de delvis sönderbrutna vapnen och smyckena på detsamma. Den jord, som

nu betäkte dem, har sedan under sekternas
lopp värt öfver det hela, som af fornfolket an-
tagligen lämnades kallt. — De funna föremä-
len voro följande: en hel, men krökt spjutspets,
en annan δ^2 , men mycket hopböjd, 5 fragment
af δ^2 , 4 fragment af tvåäggadt svärd, 3 fragment
af stor knif, fragment af sköldbuckla, pisk-
skaft af järn (ett snarlikt funnet i Kronoborg),
hästskoformigt spänne af järn, hälften af ett
medelt drakslingor bildadt 8-formigt brons-
spänne (ett enda dylikt förut funnet, nämligen
i Raittiismäki i Letala), en med ett omhufvud
försedd arm af ett likarmadt bägspanne af
brons (unicum i vårt museum och af en form,
som veterligen är hittills känd blott i trakten
emellan nedre Dyna och Weichsel), några järn-
och kvartsbitar, keruksskärvar i massa, slagg,
musselskal samt obrända ben, lämningar af antard.
häst och andra djur.

Under arbetet med landtmätaren
för utprickandet af rösen var jag ofta tvök-
sam om huruvida en mindre samling af ste-
nar skulle antagas vara en fornlämning el-
ler en tillfällig stenhop. Rösen äro nämligen
här ofta små och obetydliga och icke alltid
skarpt begränsade af en rad kretiformigt lag-
da stenar. Ehuru mitt bemödande gick ut
på att för kartan hållre upptaga än uteläm-
na en äfven obetydlig stensamling, som dock
kunde anses vara ett forntida graföse, vi-
sade det sig emellertid att man lätt kunde
förbise ett sådant. Den ofvan nämnda armen
af ett likarmadt bägspanne hittades nämligen

gen på den yttersta gränsen af den under-
sökta stenhögen invid en låg jordfast sten, som
höjde sig blott några tum ofvan jordytan. An-
tagligt är dock, att den jämte några andra
nära intill, men längre bort och oregelbundet
liggande jordfasta stenar bildade ett sär-
skildt röse för sig, hvars gräns således berörde
högens. Dessa jordfasta stenar hade jag lik-
väl icke uppfattat såsom någon fast fornläm-
ning, hvarför denna icke heller kommer att
synas på landtmätarens karta. Här af synes att
en jordfast sten, äfven om den icke har omkring
eller invid sig något röse, dock kan beteckna en
fast fornlämning eller en punkt, invid hvilken
fornsaker kunna finnas. Jag tror mig därför
kunna påstå, att antalet af de af mig upp-
tagna röserna är hällre för lågt än för högt. Af
det sagda framgår äfven, att särskildt det
område af Pääväniemi, som Hietaniemi hus-
bonden önskat upptaga till åker, är ett sam-
manhängande grafvält, hvarest, om det en-
gång skall fullständigt undersökas, äfven
mellanrummen emellan de tydliga, kartlagda
röserna böra nog genomletas.

Det anförda resultatet af undersökning-
en af det 17de röset ger äfven vid handen, att
vi här i afseende å fornsakernas placering
hafva en öfvergångsform emellan den äldre och
ynge järnåldern i vårt land. Ty under den
förra uppkastades en hög på de brända benen
och det öfriga mer eller mindre förstörda grafgod-
men under den senare tiden var det allmänt att läggningarna
set, utströddes på en vanligen stenig backrympel.

Röset n: 44 befann sig i den skogiga

s. h. hästhagen och tillhör en annan grupp, om
hvars upptagande till äker det icke varit fråga.
Äfven syntes det vara orubbadt och var uppkastast
kring foten af ett stort och ungef. två mansläng-
der högt stenblock. I detsamma hittades blott en
sländtrissa af sten. (Ting. rösen 6, 12, 15, 17, 44 särskild berättelse af
H. Heikel.)

Jämte magister Alf. Hackman, som sena-
re infann sig på stället, undersöktes grafrösen n:
9 och 15 (Musieets katalog n: 3304).

N: 9 innehöll: 2 ^{små} fragment af tvåäggadt
svärd, som voro böjda om hvarandra, en mindre
järnring, keruksskärpor och hästtänder. —

N: 15: 6 spridda delar af en rar och värde-
full halring af rund bronstråd och kerukss-
skärpor. — Äfven dessa rösen befunno sig på
det till äker föreslagna området. (Om dessa särskild berättelse af
Alf. Hackman)

Grafrösen på Päiväniemi hafva för
öfrigt varit kända sedan Porthans tid[†] och
kan på grund af de i dem funna fornsa-
kerna (s. romerskt ringspänne funnet af A. H.
Reinholm, järncelt, funnen af J. R. Ståpelin, sär-
skilda bågspännen af brons, funna af mig, hal-
ring af brons, funnen af A. Hackman) deras
tillkomst hänföras till tiden emellan ären
400-700 efr. Kr. födelse.

[†] F. Åbo tidningar för år 1791, n: 22 läses: "på en
udde Päiväniemi kallad finnas och åtskilli-
ga fyrkantiga aflänga stenläggningar, derest
invånarena tros hafva fordom förbrändt sina
döda: och som samma udde är full med såda-
ne stenläggningar eller stenrösen; så torde densam-
ma varit ortens allmänna Begravningsplats un-
der hedendomen?"

Kopia

KARTTA

HIETANIEMEN yksinäis rusk

n.s. PÄIVÄNIEMENMAA

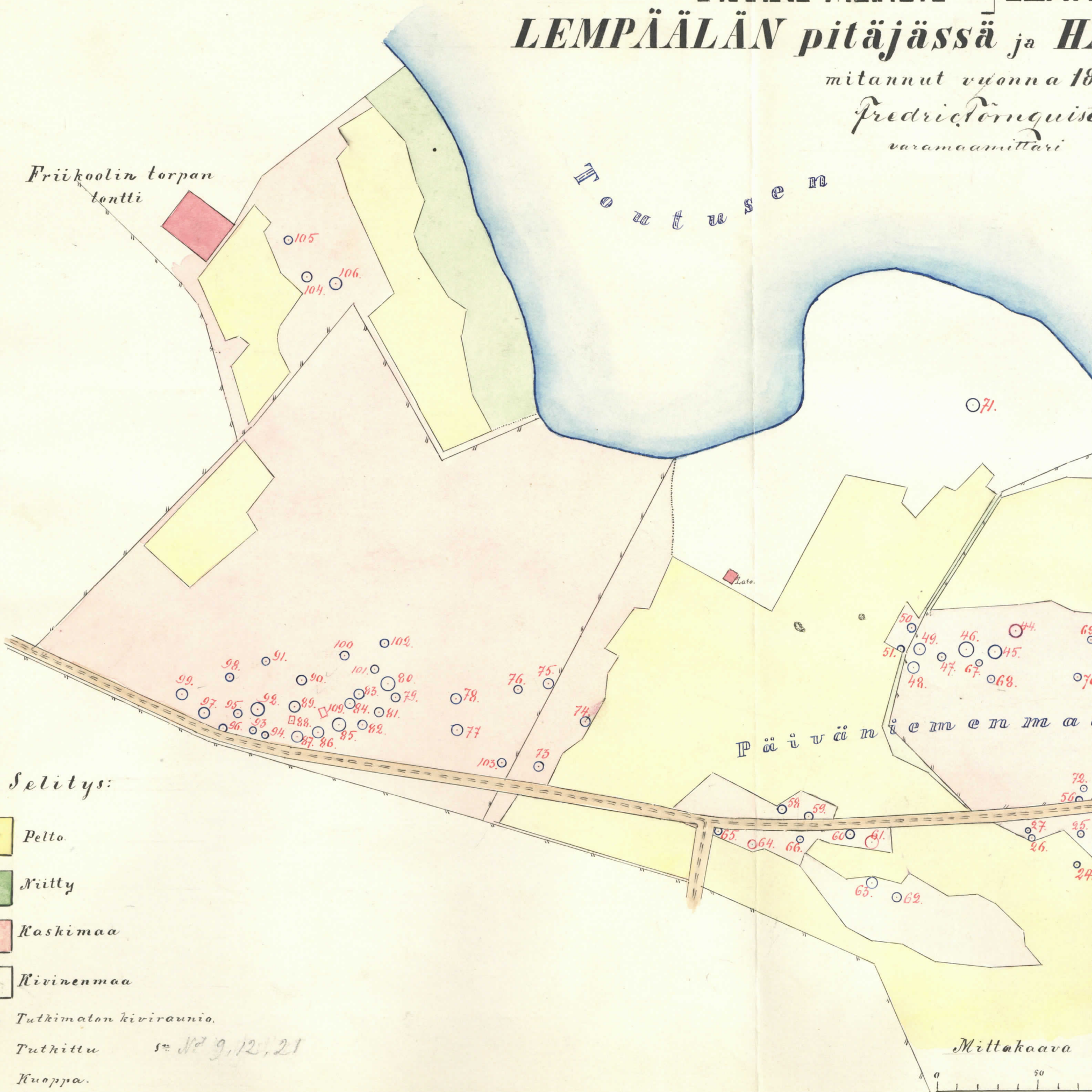
olevista muinais - jäänn

LEMPÄÄLÄN pitäjässä ja H

mitannut vuonna 18

Fredricörnquist

varamäärittäri

Selitys:

- Pelto.
- Niitty
- Kaskimaa
- Kivinenmaa
- Tutkimaton kiviraunio.
- Tutkittu s^o N° 9, 12, 21
- Kuoppa.
- Aita
- Maantie

KARTTA

HIIETANIEMEN yksinäis rustholliin kuuluvalla
n.s. **PÄIVÄNIEMENMAALLA**

olevista muinais - jäännöksistä
LEMPÄÄLÄN pitäjässä ja **HÄMEEN** läänissä

mitannut vuonna 1896.

Fredric Örnquist

varamäärittäjä

Kopion vakuudeksi: Jämsässä, 17^{pä} Hel.
mikuuta 1897.

Fredric Örnquist.

